

Державний торговельно-економічний університет
Кафедра публічного управління та адміністрування

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Студента 5 курсу, 3 групи,
спеціальності 281 «Публічне
управління та адміністрування»
освітньої програми «Публічне
управління та адміністрування»

(підпис студента)

Кононенко
Максима
Олександровича

Науковий керівник
к.держ.упр.

(підпис керівника)

Динник
Ірина
Петрівна

Гарант освітньої програми
к.держ.упр.

(підпис гаранта)

Динник
Ірина
Петрівна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет економіки, менеджменту та психології
Кафедра публічного управління та адміністрування
Освітній ступінь: бакалавр
Спеціальність: публічне управління та адміністрування
Освітня програма: публічне управління та адміністрування

Затверджую

Зав. кафедри _____

«30» грудня 2022 р.

Завдання на випускню кваліфікаційну роботу студентів

Кононенко Максиму Олександровичу

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи: «Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства»

Затверджена наказом ректора від «14» грудня 2022 р. № 3416

2. Строк здачі студентом закінченої роботи: 01.02.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Метою роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

4. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом):

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СТАНУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

1.1 Сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні

1.2 Аналіз чинників впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні

РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

2.1 Механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства

2.2 Напрями удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

5. Календарний план виконання роботи

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми випускної кваліфікаційної роботи	До 24.11.2022	24.11.2022
2	Складання плану та підготовка індивідуального завдання для виконання випускної кваліфікаційної роботи	До 30.12.2022	30.12.2022
3	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису першого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 10.01.2023	10.01.2023
4	Представлення на рецензування науковому керівнику рукопису другого розділу випускної кваліфікаційної роботи	До 20.01.2023	20.01.2023
5	Представлення закінченої випускної кваліфікаційної роботи	До 27.01.2023	27.01.2023
6	Підготовка письмового відгуку на випускну кваліфікаційну роботу	До 01.02.2023	01.02.2023
7	Зовнішнє рецензування випускної кваліфікаційної роботи	До 01.02.2023	01.02.2023
8	Проведення попереднього захисту випускних кваліфікаційних робіт	01-02. 06.2023	01-02. 06.2023
9	Вирішення питання про допуск випускної кваліфікаційної роботи до захисту	До 10.02.2023	До 10.02.2023
10	Направлення випускної кваліфікаційної роботи із зовнішньою рецензією у ЕК для захисту	За графіком	За графіком

6. Дата видачі завдання «30» грудня 2022 р.

7. Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи

(прізвище, ініціали, підпис)

8. Гарант освітньої програми Динник І.П.

9. Завдання прийняв до виконання студент _____

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи:

Випускна кваліфікаційна робота написана на актуальну тему.

Взаємодія держави та громадянського суспільства є однією з найактуальніших проблем сучасної політичної науки та практики. Вона відіграє центральну роль у розкритті змісту складних суспільно-політичних явищ, насамперед демократичних, і є основою для важливих концепцій сучасності – прав людини, правової та соціальної держави, належного урядування тощо. Держави декларують відкритість і прозорість у своїй взаємодії з громадянським суспільством, приймаючи законодавство для підтримки їх розвитку та участі в прийнятті рішень.

У випускній кваліфікаційній роботі студенткою розглянуто сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні; проаналізовано чинники впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні; охарактеризовано механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства; сформульовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Зміст випускної кваліфікаційної роботи підпорядкований поставленій у роботі меті. Проведений аналіз дозволив визначити проблемні питання у сфері державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. Завдання поставлені в роботі виконані в повному обсязі, що підтверджено висновками.

Випускна кваліфікаційна робота має досить логічну структуру та відповідає вимогам оформлення. Робота написана на достатньому науковому рівні, є самостійним дослідженням студентки, повністю розкриває обрану тему.

Вважаю, що випускна кваліфікаційна робота заслуговує позитивної оцінки, а її автор, Кононенко Максим Олександрович на отримання кваліфікації бакалавра зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист Динник Ірина Петрівна _____

(підпис, дата)

11. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу:

Випускна кваліфікаційна робота студента Кононенка М.О.

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми: Динник І.П. _____

(підпис)

Завідувач кафедри: Новікова Н.Л. _____

(підпис)

«01» лютого 2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СТАНУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	6
1.1 Сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні.....	6
1.2 Аналіз чинників впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні.....	14
РОЗДІЛ 2. УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	22
2.1 Механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.....	22
2.2 Напрями удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.....	29
ВИСНОВКИ	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	37

ВСТУП

Актуальність теми. В умовах трансформації, яку зараз переживає українське суспільство під впливом потужних зовнішніх і внутрішніх факторів, особливо важливою є мобілізація людських ресурсів та консолідація всіх державних і недержавних інституцій.

Взаємодія держави та громадянського суспільства є однією з найактуальніших проблем сучасної політичної науки та практики. Вона відіграє центральну роль у розкритті змісту складних суспільно-політичних явищ, насамперед демократичних, і є основою для важливих концепцій сучасності – прав людини, правової та соціальної держави, належного урядування тощо. Держави декларують відкритість і прозорість у своїй взаємодії з громадянським суспільством, приймаючи законодавство для підтримки їх розвитку та участі в прийнятті рішень.

Довкола відповідних ідей утворюються й міжнародні ініціативи (наприклад, Ініціатива «Партнерство «Відкритий Уряд»»), що об'єднує понад 70 країн), до якої приєдналася і Україна. Водночас недоліки системи відносин «державо-громадянське суспільство» (недостатній рівень підзвітності, зворотного зв'язку з політиками та владою, бюрократизм, формалізм і маніпулювання комунікацією тощо) залишаються і викликають протестні настрої як у країнах, що розвиваються, так і «старих демократіях». Загалом взаємодія держави та громадянського суспільства в сучасному світі набуває різноманітних форм.

На жаль, досі існують країни, які є прикладами державного утиску громадянського суспільства (тоталітарні режими) або переважного впливу держави на суспільне життя (авторитарні режими). У багатьох країнах з перехідною економікою громадянське суспільство є формально незалежним, але нестабільним і, через свої слабкості, залежить від «сильної» держави-опікуна, що фінансується іноземними донорами. У більшості «старих демократій» не припинялася політична боротьба між лібералізмом, лібертаріанством, консерватизмом, соціал-демократією та іншими ідеологічними підходами до

зменшення чи підвищення ролі держави в суспільному житті. Це свідчить про те, що говорити про кінець наукових досліджень і відкриття ідеальної моделі відносин між державою та громадянським суспільством ще зарано.

Разом із тим в Україні протягом останніх років спостерігається активізація громадянського суспільства та перетворення його із суто об'єкта в суб'єкт державної політики, який активно впливає, у тому числі, на зміну політичних еліт. Обрано нового Президента, сформована нова Верховна Рада та Уряд. Народ України своїм волевиявленням виразив надії на кардинальні зміни в державі, які мають відповідати демократичним надбанням Революції Гідності.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є обґрунтування й розробка пропозицій щодо напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких дослідницьких завдань:

- розглянути сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні;
- проаналізувати чинники впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні;
- охарактеризувати механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства;
- сформулювати пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають у процесі реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні основи реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Методи дослідження. Для вирішення визначених завдань, у процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Для оцінювання рівня стану громадянського суспільства в Україні було використано такі методи, як структурний аналіз, виокремлення статистичних даних,

аналітичний, описовий, індукції, дедукції. Для аналізу чинників впливу на процес забезпечення розвитку громадянського суспільства, основними методами були структурний аналіз, порівняння, узагальнення, описовий. Механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства було охарактеризовано за допомогою емпіричних та аналітичних методів. Прогностичний метод, який передбачає узагальнення незалежних характеристик опрацьованих матеріалів для формулювання висновків, пропозицій щодо визначення напрямків удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Структура роботи. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг роботи становить 38 сторінок, з них 31 сторінка основного тексту. Робота включає 2 таблиці. Список використаних джерел налічує 47 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СТАНУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

1.1 Сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні

Організації громадянського суспільства (далі – ОГС) значно підвищили свою стабільність та інституційну спроможність. За три десятиліття від Дня Незалежності, організації громадянського суспільства в Україні пройшли тривалий період становлення та розвитку: від груп захисту громадян до становлення стабільних інституцій. Сьогодні організації громадянського суспільства здатні адаптуватися та реагувати на будь-яку кризу, розвивати міжгалузеву взаємодію з владою та бізнесом, залучати до співпраці широкі верстви населення, створювати нові якості соціальних послуг та ставати рушійною силою важливих соціальних інновацій. Значною мірою активна політика країни щодо підтримки розвитку громадянського суспільства сприяла високому рівню інституційної спроможності організацій громадянського суспільства [3].

В Україні, на відміну від багатьох інших країн пострадянського регіону, організації громадянського суспільства знаходяться на рівні органів державної влади та місцевого самоврядування у виконанні широкого спектру суспільно важливих завдань, а також розвитку демократії в цілому [1].

Організації громадянського суспільства та державні інституції знаходяться в авангарді реформ децентралізації та розвитку громад, без бар'єрів, до соціальних реформ. Громадські організації продовжують надавати допомогу вразливим верствам населення, беруть активну участь у запобіганні та протидії корупції та зміцненні національної безпеки. Організації громадянського суспільства відіграють важливу роль для всіх категорій населення України щодо виборчої реформи, прозорості та доступності виборчого процесу. Діяльність громадських організацій також спрямована на захист прав людини та надання правової

допомоги. Організації громадянського суспільства реалізують такі пріоритети, як гендерна рівність і захист прав меншин і корінних народів [6].

Аналіз стану громадянського суспільства на початку 2022 року виявляє дві основні тенденції [3, с.12]. По-перше, російсько-українська війна стала серйозним викликом для діяльності ОГС через перерви в міжнародному донорському фінансуванні попередніх проектів, необхідність переорієнтації та переорієнтації роботи, зміни представництва ОГС всередині країни та їх від'їзд за кордон тощо. Однак більшості українських громадських організацій вдалося зберегти здатність вести системну діяльність в умовах воєнного стану [8].

По-друге, повномасштабне вторгнення Росії на суверенну українську територію призвело до безпрецедентного рівня добровільної організації та адвокації. Слід зазначити, що активна участь волонтерів в Україні спостерігалася і в попередні роки, особливо під час Помаранчевої революції, Революції Гідності, з початку російської агресії у 2014 році та протягом усього часу тимчасової окупації території України Республіки Крим та окремих частин Донецької та Луганської областей (ОРДЛО). Після 24 лютого 2022 року волонтерський рух значно активізувався і став загальнонаціональним рухом, який охопив усі регіони України, за винятком тимчасово окупованих територій, а також територій, які вже успішно окупували Збройні сили РФ у 2022 році [5].

Нині, в умовах воєнного стану, українські волонтери надають усіляку допомогу суспільству та країні. Умовно всю волонтерську діяльність можна поділити на кілька основних напрямків: підтримка збройних сил, допомога постраждалим від бойових дій українським цивільним особам, документування військових злочинів і злочинів проти людяності, інформаційне забезпечення та комунікаційні процеси російсько-української війни проти пропаганди та фейків а також продовження постійних соціальних проектів (допомога вразливим категоріям населення, захист тварин тощо) [10].

Соціологічні дані підтверджують високий рівень участі громадян у волонтерській діяльності. Зокрема, за результатами опитування молоді, проведеного у 2022 році, 38% молодих людей стали волонтерами. Майже

половина опитаних пішли волонтерами після 24 лютого 2022 року, інші продовжують волонтерити більш активно. Результати національного соціологічного дослідження також підтверджують, що діяльність ОГС, особливо волонтерів, користується високою довірою громадян України (табл. 1.1). За останні роки волонтерським організаціям довіряють понад 60% населення, а до серпня 2022 року переважна більшість – 84,5%. [8].

Таблиця 1.1

**Динаміка розвитку громадських об'єднань в Україні після подій
Революції Гідності**

Різновид громадського об'єднання	01.02. 2015	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019	01.01. 2020	01.01. 2021	01.06. 2021
громадські організації	64526	70321	75988	80461	84608	88882	92470	94353
профспілки й об'єднання профспілок	25853	26321	27070	27601	28026	28486	28713	28849
благодійні організації	13579	15384	16837	17726	18433	19112	19812	20144
релігійні організації	24957	23261	24072	25233	26075	26437	26651	26758
ОСББ	15719	17109	26080	27999	29916	32700	35353	36223
ОСН	1358	1415	1497	1552	1572	1614	1649	1678
громадська спілка	526	753	990	1254*	1455	1718	1875	1962

Джерело : складено автором на основі даних [13]

Рівень довіри населення до громадських організацій поступається волонтерським, однак все одно є значним. У 2022 р. довіра до ОГС з боку громадян зростає порівняно з попередніми роками та становить 64,5 % (серпень 2022 р.), хоча в попередні роки коливалась у межах від 43 до 52 % [5].

Зростання організацій громадянського суспільства та волонтерства узгоджується з суспільним запитом на пріоритет демократії як свідомого

інструменту вибору України для соціально-політичного розвитку. Результати соціологічних досліджень свідчать, що під час війни 64% респондентів вважають демократію найідеальнішим типом правління в Україні. Лише 14% респондентів вважають, що за певних обставин автократія краща за демократію, а 13% сказали, що не має значення, який це тип режиму. За попередніми вимірами, менше 50 відсотків громадян України підтримали демократію першими в 2014 році. Після Революції Гідності цей показник становив майже 54 %, проте після початку повномасштабної війни РФ проти України він перевищив 60 % [1].

Масштабна російська агресія призвела до тимчасової окупації майже 20% території України, завдавши непоправних втрат мирному населенню та військам. Мільйони громадян були переміщені всередині та за кордоном. Внаслідок збройних нападів російських військ на територію суверенної України було зруйновано та зруйновано багато підприємств, соціальної та транспортної інфраструктури, будинків. У цьому контексті діяльність громадянського суспільства, особливо громадських організацій, є важливим чинником спроможності Української держави продовжувати протистояти російській агресії та подолати негативні наслідки війни. З огляду на це актуальним залишається завдання забезпечення ефективної взаємодії держави та організацій громадянського суспільства. Особливо це стосується питання належної взаємодії з громадським волонтерським рухом з метою збереження його ресурсів, потенціалу та високої мотивації, а також повоєнного відновлення Української держави [14].

Українські ОГС мають найвищий рівень адвокаційної спроможності з усіх показників Індексу стійкості – 2,3 бали (за шкалою від 1 до 7, де 1 – найвищий рівень) [7]. ОГС-барометр також підтверджує високий рівень взаємодії між ОГС та владою – оцінка 5,5 (при цьому шкала від 1 до 7 є найвищим показником).

Зокрема, завдяки високому рівню адвокаційної спроможності ОГС та їх активної взаємодії з органами влади в 2021 р. вдалося розробити та прийняти низку стратегічних нормативних документів. Так, саме 2021 р. було розроблено та

затверджено Стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства України на 2021–2026 роки [19].

Також за активної участі ОГС у цьому ж році були прийняті такі документи: Національна стратегія зі створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року, Національна стратегія у сфері прав людини, Національна стратегія державної молодіжної політики в Україні до 2030 року [37; 38].

Протягом останніх років громадські організації висунули пропозиції щодо реформування більшості сфер життя в Україні, зокрема прискорення процесу євроінтеграції за стандартами ЄС. На початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року завдяки адвокаційним кампаніям громадських організацій було ухвалено декілька законопроектів. Усе це має на меті сприяти здійсненню волонтерської діяльності та полегшити процедуру ввезення неприбутковими організаціями гуманітарної допомоги на територію України [9].

Інституційна спроможність українських організацій громадянського суспільства залишається на достатньо високому рівні – 3,1 бала за Індексом стійкості. Цей показник міг би бути вищим, але на інституційне зміцнення ОГС у 2021 році негативно вплинула пандемія COVID-19. У зв'язку з карантинними обмеженнями в усьому світі українські громадські організації були змушені обмежити масштаби своєї діяльності як вдома, так і за кордоном, включаючи масові заходи, подорожі, обміни тощо. Значною мірою постраждав сектор креативних індустрій – провідні ОГС у сфері мистецтва та культури. З метою збереження інституційної спроможності деякі громадські організації в умовах пандемії переорієнтували свою діяльність, зокрема, на боротьбу з наслідками коронавірусу, а інші були змушені змінити принципи роботи – перейти на дистанційний формат. Фактором виживання в умовах пандемії також стала пряма підтримка донорів інституційного розвитку ОГС [11].

Події широкомасштабної війни РФ проти України значною мірою вплинули на роботу організацій громадянського суспільства. *Передусім ОГС стикнулися з такими проблемами [2]:*

- нездатність реалізувати попередні проєкти та заплановані заходи;
- втрата організаційної стабільності: офісних приміщень, обладнання тощо;
- потреба переїхати в більш безпечну місцевість в Україні чи за кордоном;
- необхідність адаптації до роботи в умовах воєнного стану;
- зміна пріоритетів та переформатування власної діяльності.

Проте, незважаючи на ці виклики, загальна життєздатність ОГС залишилась на значному рівні, що продемонструвала діяльність ОГС у перші місяці війни.

Громадські організації, або інститути громадського суспільства (далі – ІГС) працюють у найрізноманітніших сферах [2]:

- підтримка та супровід реформ в економічній сфері;
- сприяння політичним трансформаціям, розвиток партійної системи в Україні, вдосконаленні виборчих процесів;
- реалізації реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, посилення механізмів демократії участі на місцевому рівні;
- благодійна (діяльність за різними напрямками, зокрема у сфері культури, передусім захисту культурної спадщини, та соціальній сфері (підтримка уразливих категорій населення тощо);
- підтримка та реабілітація учасників/ветеранів АТО/ООС;
- відновленні територій, що зазнали пошкоджень від збройного конфлікту;
- сприяють соціальній згуртованості та стійкості українського населення, формування поваги до різноманіття (за національними, культурними, гендерними, соціальними, мовними, тощо ознаками);
- захист прав та свобод вимушених внутрішньо переміщених осіб, а також захист конституційних прав мешканців, які перебувають на тимчасово окупованих територіях, зокрема полегшення доступу до соціальних та пенсійних виплат, а також до адміністративних послуг;
- розбудова безбар'єрного простору в Україні, забезпечення рівних можливостей для всіх категорій населення;
- формуванні політики безпечної реінтеграції тимчасово окупованих територій, розроблення засад перехідної юстиції, діалогових ініціатив;

- участь в реалізації антикорупційної політики.

Окремим напрямком діяльності громадських організацій є вдосконалення інституційної бази власної діяльності. Спершу йдеться про нормативно-правову базу, формування форм державно-громадського партнерства, податкову систему та державне фінансування діяльності громадських організацій та захист діяльності громадських активістів. Високий рівень компетенції та певні інституційні можливості ІГС дозволяють збільшувати її чисельність у всіх сферах суспільного життя, розширювати вплив на суспільно-політичні процеси та брати участь у прийнятті рішень на всіх рівнях влади. Водночас принципи подальшої діяльності ІГС потребують постійного вдосконалення [2].

У вересні 2021 року Президент України схвалив Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки [7], в якій окремо відзначається особлива цінність партнерства держави та громадянського суспільства для реалізації демократичних цінностей, закріплені в Конституції, насамперед свобода слова та переконань, свобода асоціацій та участь громадян в управлінні державними справами.

Основні напрями реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства України на 2021–2026 роки [7]:

- сприяння реалізації ефективних процедур громадської участі у формуванні, реалізації державної політики на національному та регіональному рівнях, вирішення питань місцевого значення;

- створення сприятливих умов для формування та розвитку ІГС;
- стимулювання участі ІГС у соціально-економічному розвитку України;
- створення сприятливих умов для міжсекторальної співпраці.

Реалізація вищезазначених напрямів зумовлює комплекс завдань, які пов'язані із вдосконаленням законодавства про ІГС, зокрема щодо поглиблення співпраці громадськості з органами влади, запровадження прозорих механізмів та можливостей ресурсної підтримки громадських організацій з боку державних інституцій. Результатом відповідної комплексної політики має стати підвищення інституційної спроможності ІГС, активізація громадян та їх залучення до

вирішення актуальних проблем місцевого та загального розвитку. Зрештою, українські ІГС, як і неурядові організації в країнах ЄС, є важливими акторами у боротьбі з бідністю та соціальною ізоляцією та формулюванні відповідей на виклики місцевого розвитку.

Як зазначено в аналітичному звіті Національного інституту стратегічних досліджень [2], поточна тенденція розвитку ІГС в Україні співмірна з аналогічним прогресом в інших країнах Східної Європи. Демократичне врядування, співпраця уряду з ІГС на початку 1990-х ускладнювалася інерцією радянської спадщини.

У 1990-х роках це також іноді траплялося в інших країнах Східної Європи. Проте комунікація та участь неурядових організацій у формуванні та реалізації політики змінюється з часом. Дослідження показують, що наприкінці 1990-х – на початку 2000-х неурядові організації в країнах ЄС поступово набували дедалі більшої ролі в соціальному розвитку, громадянській освіті, співпраці з владою, бізнесом і суспільством. Нині українські громадські організації поступово рухаються цим шляхом.

Тематично різні, як зазначалося, українські ІГС упроваджують інноваційні підходи до реалізації проєктів та ініціатив, зокрема у сферах електронного урядування, протидії популізму та дезінформації, а також у підвищенні рівня громадянської освіти, просвіті громадян, креативних індустріях. Ця тематика наразі є так само пріоритетом для громадських організацій в інших країнах.

Актуальними для розвитку громадянського сектору наразі залишаються такі проблеми [13]:

- вдосконалення законодавчого забезпечення щодо діяльності ОГС, що забезпечувало б підвищення рівня їхньої фінансової стійкості;
- активізація діалогу з органами виконавчої влади, місцевого самоврядування у напрямку підвищення рівня залученості ОГС до процесів формування, а також реалізації політики;
- упровадження політики сприяння розвитку громадянського суспільства тощо.

Отже, потенціал публічного вираження віри українськими громадянами величезний, і це є важливою основою легітимності громадянського суспільства.

Певні частини суспільства й надалі цікавитимуться політикою та прагнутимуть свободи та поваги до людської гідності, але багато з них залежатимуть від держави, навіть у тих сферах, де державний сектор демонстрував небажання чи нездатність ефективно реагувати на виклики протягом останніх кількох десятиліть. Проте з кожним роком збільшується кількість активних та кваліфікованих людей, які можуть об'єднатися навколо спільних інтересів та потреб.

Українське громадянське суспільство ставатиме все більш динамічним, різноманітним і далі виходитиме за межі громадських організацій. Організації громадянського суспільства поєднуюватимуть у своєму підході різні інструменти та ролі – охоронців прав і свобод, представників громадських інтересів, експертів та дослідників, піонерів змін на політичному рівні, надавачів суспільно важливих послуг.

1.2. Аналіз чинників впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні

З початком широкомасштабної військової агресії Росії проти України особливе занепокоєння викликає активізація міжгалузевої співпраці між органами влади, місцевого самоврядування та громадянським суспільством, а подекуди і з представниками українського бізнесу в різних аспектах: врегулювання проблем мешканців територіальних громад, підтримка Збройних Сил України, допомога внутрішньо переміщеним особам, у тому числі гуманітарна, правова, психологічна, евакуація, надання притулку та додаткова допомога в пошуку житла та роботи. З перших днів російсько-української війни жителі багатьох громад організувалися для вирішення різноманітних нагальних проблем [23].

Одним із ефективних інструментів організації забезпечення потреб населення в лікарських засобах і продуктах, під час розміщення людей у нічний час, став орган самоорганізації населення з відповідним досвідом і ресурсним потенціалом [14].

Активна практика вирішення проблем мешканців громади у воєнний час, коли необхідно швидко приймати рішення в інтересах безпеки мешканців, обґрунтовує необхідність самоорганізації інституцій громади без місцевих старост та представників населення громади. Дедалі поширенішими стають нові види взаємодії органів державної влади та організацій громадянського суспільства з метою надання гуманітарної допомоги місцевому населенню, переселенцям та військовослужбовцям. Лише у 2020 році за інформацією Центру прав людини «Zmīna» було зареєстровано 12 законопроектів, які обмежували свободу об'єднань та асоціацій в Україні [5] (табл 1.2.).

Таблиця 1.2

Законопроекти, які обмежують свободу об'єднань та асоціацій в Україні

Назва	Номер	Дата прийняття
Проекти Закону про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні [33]	№3059	11.02.2020
Закону про лобізм [35]	№3059-1	28.02.2020
Закон про лобістську діяльність [36]	№3059-3	03.03.2020
Закон про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України [29]	№3193-1	17.03.2020
Закон про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів [32]	№3291	30.03.2020
Закон про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави [30]	№3326	13.04.2020
Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) [28]	№3564	29.05.2020
Закону про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави [27]	№3572	02.06.2020
Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань [31]	№3936	27.07.2020

Джерело : узагальнено автором за даними [27;28;29;30;29;30;31;32;33;35;36]

З усіх вищезгаданих законодавчих кроків проти громадянського суспільства лише лобістський законопроект отримав негативну реакцію Комітету з правової політики, члени якого більшістю голосів вирішили визнати законопроект таким, що суперечить нормам Конституції, та рекомендували Голові Верховної Ради України повернути їх суб'єктам законодавчої ініціативи без включення до порядку денного 5-ї сесії парламенту та розгляду на пленарній сесії.

Високий рівень довіри до волонтерів змушує акцентувати увагу безпосередньо на морально-етичних якостях посадовців. Так, у лютому 2017 року співробітницю Міноборони було звільнено за наклеп на її волонтерську діяльність у соцмережах. Водночас керівник відомства зазначив, що вважає неоціненним внесок кожного добровольця у військову міць та обороноздатність нашої країни.

Зменшення обсягів волонтерської допомоги на потреби Збройних Сил України, діяльність благодійних організацій у цій сфері, надання необхідної допомоги та послуг усім постраждалим від російської гібридної війни, бойових дій на сході України, пояснюється тим, що:

- українські громадяни не перевантажені наданням такої допомоги, тому що їх обурює очевидне соціальне розшарування (це підтверджують електронні заяви представників правлячого класу, які володіють багатством, землею, особняками та автомобілями);
- зuboжіння більшості громадян через зростання цін на продукти харчування та тарифів на комунальні послуги, затримки виплати заробітної плати та інші соціально-економічні проблеми, що загострюються за відсутності оголошення війни;
- розчарування в популізмі та масовій корупції призвело до апатії українських родин та їхньої націленості на виживання.

На думку деяких громадських експертів, починаючи з 2016 року «державна політика загалом була спрямована на посилення ролі держави при послабленні активності громадян»[8].

Зусилля національних органів влади охоплюють лише чверть повноважень національної політики щодо сприяння розвитку громадянського суспільства.

Неефективні зусилля щодо підтримки волонтерської служби та підвищення рівня цивільно-правової культури, покращення умов участі в соціальних послугах та надання соціальних послуг за рахунок бюджетних коштів, забезпечення реалізації відповідних правових положень для всіх форм місцевої демократії, розвитку соціального діалогу. У результаті держава витратила зайві кошти на виконання надважких для неї функцій і втрачала довіру населення.

Проте, як слушно зазначав Ю. Шайгородський, розбудова українського громадянського суспільства передбачає не лише розвиток його інституційно-організаційних форм, а й формування нових смислів і на цій основі розробку та реалізацію низки заходів державної політики. До важливих умов відносяться серйозні зміни в громадянських цінностях і смислових орієнтаціях, тобто формування громадянськості. Але, як зазначає автор, на його формування в Україні вплинуло багато факторів, які його «гальмували» [25].

Зокрема, по-перше, при властивому українцям прагненні до консолідації на національній, духовній, культурній, економічній, соціальній основі, сприйняття громадянського суспільства в його сучасній змістовній формі на «ментальному» і «суспільному» рівні гальмується ціннісними деформаціями радянських часів, а тому процес суспільної консолідації поки що не набув форм конкретних цінностей (як цінностей-цілей і цінностей-засобів), як цілеустановок. Цей процес і досі не завершився, і його незавершеність вдало використовується певними (вітчизняними і зарубіжними) політичними силами для маніпуляції масовою свідомістю [43].

По-друге, значний досвід функціонування формальних «інститутів громадянського суспільства» радянського зразка у вигляді «спілок», «добровільних товариств», «союзів» тощо, продукує негативне ставлення до більшості сучасних громадських об'єднань, до їх потенційних можливостей, спроможності реально вирішувати проблеми. Водночас держава активно використовує (репресує) інститути громадянського суспільства для легітимації власних дій/бездіяльності, приховування корупційних проявів та досягнення власних цілей, що часто асоціюється у масовій свідомості з бездіяльністю

суспільних суспільних інститутів. Таке ж ставлення до міжнародних громадських фондів, які діють у рамках фінансування проєктів, які не завжди відповідають реальним потребам суспільства. Подібна діяльність інститутів громадянського суспільства створює про них хибне враження, а отже, не вселяє впевненості в їхній здатності та бажанні діяти ефективно та виключно в інтересах суспільства [44].

По-третє, залучення їх до передвиборчого процесу не сприяє зміцненню авторитету громадянського суспільства та довіри до громадських організацій усіх видів, оскільки їх спеціальна діяльність припиняється разом із виборчою кампанією, підриваючи їхній статус як справжніх представників і захисників суспільного блага, а також продемонструвати свою політичну прихильність [28, с. 26-27].

Серед інформаційно-комунікаційних факторів, що впливають на громадянське суспільство, варто виділити розвиток інформаційно-комунікаційних кампаній, громадсько-політичних акцій та флешмобів, функціонування громадських комітетів, використання електронних демократичних інструментів, політичні дебати та консультації в громадських організаціях. Дієвими інструментами реалізації є соціальні мережі та ЗМІ, спеціальні сервіси та комунікаційні платформи органів державної влади, блоги-платформи, незалежні ЗМІ тощо. Одним із критеріїв розвитку громадянського суспільства має бути врахований комунікаційний потенціал громадянського суспільства – сукупність можливостей і засобів для обміну інформацією між суб'єктами громадянського суспільства та з державними інституціями [11].

Отже, лише громадська активність може сприяти розвитку громадянського суспільства, яке є запорукою ефективного державотворення. Громадянське суспільство - це соціальний і політичний ідеал, до якого людство прагнуло протягом своєї історії. Його неможливо досягти, тому що суспільний розвиток неможливо зупинити. Нові соціальні та політичні виклики поставили перед суспільством нові завдання, для вирішення яких були створені нові структури та механізми в рамках нових режимів взаємодії. Незалежно від задіяних механізмів,

розбудова української держави має базуватися на сучасному та розвиненому (можливо, мультимедійному) громадянському суспільстві, заснованому на діалоговій взаємодії суспільства та держави, зміцненій на законодавчо-правовому рівні та мати симетричну двосторонню взаємодія персонажів.

РОЗДІЛ 2

УДОСКОНАЛЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

2.1 Механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства

В Україні напрям сприяння розвитку громадянського суспільства виокремився на початку 2000-х років. Уже реалізовані три відповідні державні документи (концепція, стратегії) та підготовлений проєкт нової Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. Затверджена й низка нормативно-правових актів про різні механізми взаємодії органів виконавчої влади та інститутів громадянського суспільства (консультації з громадськістю, громадські ради, громадська експертиза та ін. [19].

Взаємодія держави і громадянського суспільства - одна з найбільш актуальних проблем сучасної політичної науки та практики. Саме вона відіграє центральну роль у розкритті змісту складних суспільно-політичних феноменів (насамперед, феномену демократії), а також лежить в основі важливих концепцій сьогодення - прав людини, правової та соціальної держави, належного урядування та ін. Сучасні розвинені держави декларують відкритість та прозорість у взаємодії з громадянським суспільством, приймають законодавство для підтримки його розвитку [40].

Налагодження взаємодії між органами державної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні почало набувати системного характеру на початку 2000-х років (хоча окремі спроби у цій сфері мали місце і в 1990-х роках). Цьому передувало, зокрема, поширення практики залучення громадських об'єднань до виборчих кампаній, що потребувало вироблення механізмів подальшої співпраці з органами влади. Крім того, поступово набирали впливу (спочатку у вигляді декларацій) ідеї відкритості та прозорості урядування. Відбувалося і фахове посилення низки інститутів громадянського суспільства (екологічних, молодіжних, експертно-аналітичних тощо), що стали більш активно

шукати шляхи впливу на державну політику. Згадки про відкритість і прозорість діяльності органів влади, інституціональні особливості розвитку громадянського суспільства, залучення громадськості до формування та реалізації державної політики почали з'являтися, передусім, у програмах діяльності Кабінету Міністрів України [6, с. 62–63].

Логічним продовженням цієї тенденції стало поступове формування нормативно-правової бази - насамперед, затвердження урядом у 2004 році Порядку участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики і Типового положення про громадські ради при органах виконавчої влади [7]. У 2007 році сприяння розвитку громадянського суспільства було визначено пріоритетом держави в урядовій Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства [8]. Прийняття цього концептуального документа можна вважати офіційним виокремленням діяльності зі сприяння розвитку громадянського суспільства як напряму державної політики. Пізніше були реалізовані ще 2 стратегічні документи — затверджені Президентом України Стратегія державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства [9] і Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016—2020 роки [10]. Кожен із згаданих документів відіграв позитивну роль у становленні державної політики у відповідній сфері, хоча поступ у виконанні багатьох стратегічних завдань був неочевидним [4, с. 40].

Реалізація державної політики в будь-якій сфері суттєво залежить від моделі організаційно-функціонального її забезпечення. І державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні не є винятком. Так, наприкінці 1990-х - на початку 2000-х років зародження відповідної політики було багато в чому уможливлено створенням в органах виконавчої влади системи підрозділів, покликаних налагоджувати взаємодію з громадськістю [12].

Можна констатувати, що в Україні сформована достатньо повна нормативно-правова база для розвитку громадянського суспільства, основа якої закладена в Конституції України. Чинні акти законодавства регулюють такі форми взаємовідносин між органами публічної влади і громадянським суспільством, як:

консультації з громадськістю, звернення громадян, запити на публічну інформацію, електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи, громадську експертизу, конкурсна підтримка соціальних проектів ІГС. Однак більшість із цих актів потребують модернізації. Зокрема, це чинні закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про органи самоорганізації населення» і низка урядових постанов, які регулюють питання створення і діяльності громадських рад, проведення конкурсів проектів ІГС, Типовий регламент місцевої державної адміністрації та ін. Крім того, залишаються неврегульованими процедури проведення місцевих референдумів, загальних зборів та конференцій членів територіальних громад за місцем проживання, проведення мирних зібрань, мітингів, походів і демонстрацій [20].

Надзвичайно важливими кроками у цьому напрямку стали затверджені указами Президента України у 2012 та 2016 роках відповідно Стратегія–2015 та Стратегія–2020. Так, Стратегія–2015 заклала фундамент державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, але через трагічні для держави події 2014 року вона не була реалізована повною мірою [15].

Натомість, Стратегія-2020 стала більш досконалим нормативно-правовим актом, в якому враховані нові історичні реалії курсу України на євроінтеграцію, але через політичну нестабільність та зміну еліт її реалізація на сучасному етапі набула рис формалізму, фрагментарності і потребує суттєвого вдосконалення. Не зважаючи на об'єктивні та суб'єктивні перешкоди на шляху повноцінної реалізації зазначених Стратегій обидва документи внесли суттєвий внесок у розбудову громадянського суспільства в Україні. Їх порівняльний аналіз показав, що хоча документи мають однаковий нормативно-правовий статус, але предмети їхнього регулювання дещо відрізняються [12].

Створена у 2016 році при Президентіві України Координаційна рада з питань розвитку громадянського суспільства фактично не працювала. Плани заходів з реалізації Стратегії–2020 приймалися запізно, що негативно впливало на якість їх виконання. Хоча завдяки постійному тиску на владу з боку представників громадського сектору у травні 2019 року запрацювала онлайн реєстрація

громадських організацій – через платформу «Онлайн будинок юстиції». На рівні територіальних громад також відбуваються певні зрушення: впроваджуються механізми місцевої демократії, ухвалюються статuti, громадські бюджети, електронні петиції. Для того, аби бути надійним партнером держави, громадянське суспільство має розвиватись, а самі ІГС мають бути готові взяти на себе низку важливих функцій, постійно підвищувати свій професійний рівень. А держава має бути готова віддати певні функції ІГС [15].

Зокрема, Всеукраїнська асоціація громад м. Київ у своїй діяльності реалізувала наступні механізми [21]:

1. Забезпечено проведення конкурсів проектів інститутів громадянського суспільства, на реалізацію яких надано підтримку з обласного бюджету на основі пріоритетів, вироблених за участю громадськості.
2. Забезпечено інші ефективні механізми надання фінансової підтримки громадським ініціативам, спрямованим на реалізацію Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки в області.
3. Організовано та проведено правоосвітні заходи та виступи у засобах масової інформації, спрямовані на підвищення громадянської освіти населення у сфері реалізації конституційного права громадян на участь в управлінні місцевими справами.
4. Організовано та проведено оформлення у загальноосвітніх та бібліотечних закладах області книжкових виставок, тематичних полиць, інші заходи з метою розвитку громадянського суспільства.
5. Надано сприяння інститутам громадянського суспільства, консультативно-дорадчим органам у проведенні громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади.
6. Забезпечено залучення представників інститутів громадянського суспільства до формування та реалізації державної політики шляхом постійного проведення електронних консультацій з громадськістю та публічних громадських обговорень

щодо проектів нормативно-правових актів з найважливіших питань життя суспільства та області.

7. Організовано та проведено за участю представників місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства форуми, зустрічі, засідання «за круглим столом» щодо обговорення питань соціально-економічного розвитку області.

8. Організовано та проведено за участю представників інститутів громадянського суспільства низку тренінгів, в тому числі, з питань залучення інститутів громадянського суспільства до надання соціальних послуг.

9. Проведено залучення інститутів громадянського суспільства до розробки та виконання регіональних та місцевих цільових програм.

10. Забезпечено надання населенню правових консультацій з питань створення та правового регулювання діяльності інститутів громадянського суспільства.

11. Забезпечено інформаційне висвітлення питань розвитку громадянського суспільства.

Уряд кілька разів намагався визначити міністерство, відповідальне за формування та координацію політики у сфері сприяння розвитку громадянського суспільства. Тому в рамках виконання Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки Міністерству розвитку громад та територій покладено на розробку річного плану заходів. В її структурі навіть створено відділ сприяння розвитку громадянського суспільства. Однак зрозуміло, що це завдання не входить до положень вищезгаданих відомств і тому залишається додатковим і другорядним. Також не передбачено здійснення міністерством контролю та координації виконання річного плану заходів уряду [10].

З кінця 2019 року до початку 2020 року була зроблена спроба створити Національне агентство з питань молоді та розвитку громадянського суспільства, діяльність якого спрямовує Міністерство культури, молоді та спорту. Такий підхід враховує досвід деяких європейських країн, де питаннями громадянського суспільства займаються міністерства, які також відповідають за молодіжну

політику (наприклад, у Великобританії чи Швеції). Проте функції сприяння розвитку громадянського суспільства суттєво поступаються роботі з молоддю за вітчизняним інституційним забезпеченням [17].

Проте, на нашу думку, той факт, що певна центральна адміністрація формально покладає деякі з важливих функцій розвитку громадянського суспільства (навчання та розвиток громадянських навичок громадян; розвиток організаційної спроможності громадян) на інститути громадянського суспільства, сприяючи їх участі в державній політиці розробка та впровадження тощо) стане подальшим кроком у розвитку відповідної національної політики. Водночас ця практика не була реалізована через зміни у складі уряду та подальшу інституційну реорганізацію центрального органу виконавчої влади, що призвело до відсутності інституційного лідерства у сфері сприяння громадянству. Відновлено суспільний розвиток [3].

Аналіз стану реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні свідчить про неналежний рівень її реалізації державними структурами, а нормативна база лише частково забезпечує необхідні умови для розвитку громадянського суспільства. ІГС розвиваються в Україні скоріше всупереч, аніж завдяки підтримки держави.

2.2. Напрями удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства

16 червня 2021 року Кабінет Міністрів України схвалив проєкт Указу Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» (далі - Національна стратегія), що є важливим кроком до оновлення взаємодії органів виконавчої влади та громадянського суспільства. Наступним етапом подальших змін має стати підготовка форм звітності, моніторингу та оцінки впровадження нового

національного політичного документа за участю інститутів громадянського суспільства (ІГС) [39].

Можна стверджувати, що в Україні створено досить усталену нормативно-правову базу для розвитку громадянського суспільства, яка базується на Конституції України. Чинні закони визначають форми взаємовідносин між органами державної влади та громадянським суспільством, такі як: громадські консультації, звернення громадян, запити на публічну інформацію, електронні петиції, громадські слухання, місцеві ініціативи, громадська експертиза, конкурсна підтримка соціальних проєктів ІГС. Однак більшість цих моделей поведінки потребують модернізації. Зокрема, це чинні закони «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про органи самоорганізації населення» та низка урядових постанов, які регулюють питання створення та діяльності громадських рад, проведення конкурсів проєктів ІГС, Типовий регламент місцевої державної адміністрації та ін [42].

Крім того, залишаються неврегульованими процедури проведення місцевих референдумів, загальних зборів і нарад членів місцевих органів влади, проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій за місцем проживання. Необхідно також удосконалити систему заохочення регіональних та місцевих органів влади, щоб реалізація національної політики сприяла розвитку громадянського суспільства. Низький рівень виконавчої дисципліни з боку органів влади та недостатня координація з боку центральних органів влади перешкождали цьому впровадженню. Також існує неоднозначність щодо ролі створених у регіонах координаційних комітетів щодо питань розвитку громадянського суспільства. Вирішення всіх цих проблем вимагає досліджень і наукових доказів. Закономірним наслідком суттєвих недоліків у реалізації державної політики розвитку громадянського суспільства є те, що в структурі Кабінету Міністрів України немає окремого відділу, який би відповідав за ці функції [8].

Однією з головних перешкод на шляху розвитку громадянського суспільства в Україні є низький рівень соціальної активності громадян, який залишається ситуативним, зорієнтованим на конкретну проблему [21, с. 20].

За цих умов пропонується *Верховній Раді України*: [13]

- прийняття закону про місцеві референдуми, про органи самоорганізації населення, про загальні збори, конференції членів територіальних громад за місцем проживання, у новій редакції;
- пришвидшення процесу ухвалення проєкту Закону України «Про публічні консультації»;
- передбачення у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» обов'язковості ухвалення територіальними громадами статутів, порядок створення та організацію діяльності консультативно-дорадчих органів; Кабінету Міністрів України:
- затвердження порядку здійснення моніторингу реалізації політики сприяння розвитку громадянського суспільства;
- Ухвалення Типового Положення про регіональну Координаційну раду;
- Доопрацювання Типового регламенту діяльності місцевих органів виконавчої влади;
- передбачення у щоквартальній звітності ОДА інформацію про реалізацію Національної стратегії;
- перегляд штатних структур ОДА та КМДА, які є відповідальні за реалізацію Національної стратегії, укріпивши, тим самим, кадрами їхню комунікаційну складову, запровадження у кожному профільному підрозділі ОДА та КМДА інституту відповідальних за комунікацію;

Міністерству освіти і науки України:

- Ініціювання внесення до переліку галузей знань та спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти, спеціальності «Менеджмент неурядових організацій».

Обласним державним адміністраціям та Київській МДА:

- сприяння затвердженню на рівні територіальних громад «мінімального набору правових механізмів місцевої демократії»;

- проведення семінарів та тренінгів для представників ІГС з метою підвищення рівня обізнаності, стимулювання активності у процесах прийняття рішень з питань місцевого значення.

З метою підвищення моніторингу та оцінки виконання Національної стратегії рекомендуємо[2] :

1. Кабінету Міністрів України: створити Координаційний комітет сприяння розвитку громадянського суспільства для розробки системи індикаторів моніторингу реалізації стратегії на основі нового проекту Національної стратегії.

Ініціювати процес підготовки рекомендацій щодо систему моніторингу реалізації Національної стратегії за участю інститутів громадянського суспільства.

2. Верховній Раді України: ініціювати щорічні парламентські слухання з питань розвитку громадянського суспільства в Україні разом із Секретаріатом Кабінету Міністрів України та Координаційним комітетом. Забезпечити проведення слухань у спеціальних комісіях з питань оцінки виконання Національної Стратегії розвитку громадянського суспільства в Україні.

Члени робочої групи не знайшли єдиного бачення формату системи індикаторів і вирішили передати це завдання Координаційному комітету розвитку громадянського суспільства. Тому необхідно з'ясувати наступні питання: [43]

1) Що має бути об'єктом щорічного моніторингу: суто план дій чи вся Національна Стратегія;

2) Якими мають бути інформаційні характеристики показників ефективності Національної Стратегії.

Підсумок напрошується лише один: в умовах країни, що реформується, під прискіпливим поглядом на наше громадянське суспільство і демократію світової спільноти, в умовах, коли кожен нарешті усвідомив силу власного впливу – втілення цієї Стратегії в життя є цілком реальною справою.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У випускній кваліфікаційній роботі досліджено реалізацію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. Проаналізовано рівень стану громадянського суспільства в Україні, охарактеризовано механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та сформульовано пропозиції щодо удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

Результати проведеного дослідження реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та розробка пропозицій щодо визначення напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, дозволили відповідно до мети та завдань зробити такі висновки та узагальнення:

1. У результаті аналізу сучасних викликів та тенденцій розвитку громадянського суспільства в Україні було виявлено, що По-перше, російсько-українська війна стала серйозним викликом для діяльності ОГС через перерви в міжнародному донорському фінансуванні попередніх проєктів, необхідність переорієнтації та переорієнтації роботи, зміни представництва ОГС всередині країни та їх від'їзд за кордон тощо. По-друге, повномасштабне вторгнення Росії на суверенну українську територію призвело до безпрецедентного рівня добровільної організації та адвокації. Українські ОГС мають найвищий рівень адвокаційної спроможності з усіх показників Індексу стійкості – 2,3 бали (за шкалою від 1 до 7, де 1 – найвищий рівень) [7]. ОГС-барометр також підтверджує високий рівень взаємодії між ОГС та владою – оцінка 5,5 (при цьому шкала від 1 до 7 є найвищим показником).

ОГС стикнулися з такими проблемами: нездатність реалізувати попередні проєкти та заплановані заходи; втрата організаційної стабільності: офісних приміщень, обладнання тощо; потреба переїхати в більш безпечну місцевість в Україні чи за кордоном; необхідність адаптації до роботи в умовах воєнного стану; зміна пріоритетів та переформатування власної діяльності.

2. Аналіз чинників впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні дозволив виокремити такі чинники: при властивому українцям прагненні до консолідації на національній, духовній, культурній, економічній, соціальній основі, сприйняття громадянського суспільства в його сучасній змістовній формі на «ментальному» і «суспільному» рівні гальмується ціннісними деформаціями радянських часів, а тому процес суспільної консолідації поки що не набув форм конкретних цінностей (як цінностей-цілей і цінностей-засобів), як цілеустановок; значний досвід функціонування формальних «інститутів громадянського суспільства» радянського зразка у вигляді «спілок», «добровільних товариств», «союзів» тощо, продукує негативне ставлення до більшості сучасних громадських об'єднань, до їх потенційних можливостей, спроможності реально вирішувати проблеми; залучення їх до передвиборчого процесу не сприяє зміцненню авторитету громадянського суспільства та довіри до громадських організацій усіх видів, оскільки їх спеціальна діяльність припиняється разом із виборчою кампанією, підриваючи їхній статус як справжніх представників і захисників суспільного блага, а також продемонструвати свою політичну прихильність. Серед інформаційно-комунікаційних факторів, що впливають на громадянське суспільство, виділено: розвиток інформаційно-комунікаційних кампаній, громадсько-політичних акцій та флешмобів, функціонування громадських комітетів, використання електронних демократичних інструментів, політичні дебати та консультації в громадських організаціях.

3. Серед механізмів реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства визначено: формування нормативно-правової бази - насамперед, затвердження урядом у 2004 році Порядку участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики і Типового положення про громадські ради при органах виконавчої влади. Аналіз стану реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні свідчить про неналежний рівень її реалізації державними структурами, а нормативна база лише

частково забезпечує необхідні умови для розвитку громадянського суспільства. ІГС розвиваються в Україні скоріше всупереч, аніж завдяки підтримки держави.

4. З метою підвищення моніторингу та оцінки виконання Національної стратегії рекомендуємо: Кабінету Міністрів України: - створити Координаційний комітет сприяння розвитку громадянського суспільства для розробки системи індикаторів моніторингу реалізації стратегії на основі нового проєкту Національної стратегії – Ініціювати процес підготовки рекомендацій щодо систему моніторингу реалізації Національної стратегії за участю інститутів громадянського суспільства. Верховній Раді України: - ініціювати щорічні парламентські слухання з питань розвитку громадянського суспільства в Україні разом із Секретаріатом Кабінету Міністрів України та Координаційним комітетом - забезпечити проведення слухань у спеціальних комісіях з питань оцінки виконання Національної стратегії розвитку громадянського суспільства в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук Т. Державна підтримка розвитку громадянського суспільства в Україні у 2007–2020 роках: стратегічні завдання та механізми реалізації. *Вісник НТУУ „КПІ”. Політологія. Соціологія. Право.* 2020. № 4 (48). С. 36-42.
2. Громадський супровід реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2016-2020 роки на регіональному рівні / *Асоціація сприяння самоорганізації населення.* URL: <https://issuu.com/undpukraine/docs/support2> (дата звернення: 15.01.2022).
3. Громадянське суспільство в Україні: погляд громадян. Демократичні ініціативи імені І. Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/article/gromadyanske-suspilstvov-ukraini-poglyad-gromadyan>. (дата звернення: 15.01.2022).
4. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку : аналіт. доповідь / Яблонський В. М., Андріюченко Т. В., Бекешкі на І. Е. та ін. ; за заг. ред. О. А. Корнієвського, Ю. А. Тищенко , В. М. Яблонського. Київ: НІСД, 2018. 128 с.
5. Дегтярьов С. І. З історії становлення громадянського суспільства в Україні. *Гілея: наук. вісник.* 2018. Вип. 129. С. 283–290. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2018_129_76 (дата звернення: 15.01.2022).
6. Дем'яненко О. Державна політика сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління і права.* 2019. № 4. С. 27—37.
7. Демократія участі в Україні. Стан реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства / М. І. Ставнійчук, В. О. Кулик, Л. М. Мудрак та ін. ; за ред. М. І. Ставнійчук. – К., 2015. – 170 с.
8. Карта правових реформ для громадянського суспільства в Україні. Київ, 2020. 163с. URL: https://cedem.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Final_UKR_Karta-pravovyh-reform-dlyagromadyanskogo-suspilstva-v-Ukrayini-2020.pdf (дата звернення: 15.01.2022).

9. Ключові виклики для розвитку громадянського суспільства, 2020. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2020 році : мат. Щорічн. доп. / О. Корнієвський, Д. Сидоренко, Н. Пеліванова та ін.; за заг ред. Ю. Тищенко, Ю. Каплан. Київ: НІСД, 2021. С. 8, 16.

10. Коментар до проєкту Закону «Про Національний фонд розвитку громадянського суспільства» (лютий 2018 року) URL: https://drive.google.com/file/d/11bzxjw7qs4OxpbndxWTZTLGz_hCdUH1G/view. (дата звернення: 15.01.2022).

11. Корнієвський О. А. Громадянське суспільство сучасної України: проблемні аспекти розвитку. *Наукові праці МАУП. Політичні науки*. 2017. Вип. 1. С. 56–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaupp_2017_1_8 (дата звернення: 15.01.2022).

12. Корнієвський О. Українське громадянське суспільство: до оцінки нинішніх спроможностей та перспектив розвитку. International scientific and practical conference „Political science, philosophy, history and sociology: development areas and trends in Ukraine and EU”. Wloclawek, Republic of Poland, October 30–31, 2020. Wloclawek : Baltija Publishing, 2020. P. 128-132.

13. Котенко Я. Локальна ідентичність як умова розвитку об'єднаних територіальних громад (навчальний модуль) / Ярослав Котенко. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. С.39-40.

14. Круглий стіл «Механізми реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки» / м. Київ, НІСД, 31 березня 2016 року. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/2197/> (дата звернення: 15.01.2022).

15. Лапін І. Практика і законодавчі проблеми у сфері реєстрації громадських об'єднань у 2018–2019 рр. Київ, 2020. 22 с. URL: <https://cutt.ly/xMmXhrQ> (дата звернення: 15.01.2022).

16. М. Канавець Сучасний стан і перспективи розвитку громадянського суспільства в Україні та взаємодія органів державної влади з громадськістю. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип.2 (55). Ч.1. С. 153-168. URL:

http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_55/fail/18.pdf (дата звернення: 15.01.2022).

17. Н. Бондаренко Становлення громадянського суспільства в Україні. Теорія та історія держави і права. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2018. № 2. С. 16–22. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/02\(97\)/04.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2018/02(97)/04.pdf) (дата звернення: 15.01.2022).

18. Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки: затверджено Указом Президента України від 26 лютого 2016 р. № 68/2016 URL: <http://www.president.gov.ua/documents/682016-19805> (дата звернення: 15.01.2022).

19. Олександр Заславський, Володимир Скрипець, Марія Соколова. Моніторингове дослідження: Імплементация Національної Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016 - 2020 роки. Офіс Ради Європи в Україні, К.: 2019. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Brochure_10.12.19_final.pdf (дата звернення: 15.01.2022).

20. Організаційна спроможність та інфраструктура громадських організацій посилилася, правове середовище для діяльності – погіршилося: Індекс стабільності громадянського суспільства-2017. URL: <http://uacrisis.org/ua/69005-indeksstabilnosti-gromadyanskogo-suspilstva-2017#prettyPhoto>. (дата звернення: 15.01.2022).

21. Оцінка ситуації в країні, довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян (березень 2021 р.). URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichnidoslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralnioriientatsii-gromadian-berezen-2021r> (дата звернення: 15.01.2022).

22. Палій Г. Участь українських організацій у документуванні злочинів, вчинених РФ в Україні : аналіт. записка. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/uchast-ukrayinskykhorhanizatsiy-u-dokumentuvanni-zlochyniv-vchynenykh-rf> (дата звернення: 15.01.2022).

23. Петрова І. Реалізація права громадян на політичний протест в Україні у 2016 році / І. Петрова // Українська гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/realizatsiya-pravahromadyan-na-politychnyj-protest-v-ukrajini-u-2016-rotsi-i-petrova/> (дата звернення: 15.01.2022).

24. Питання Координаційної ради сприяння розвитку громадянського суспільства : Указ Президента України від 4 листопада 2016 року № 487/2016. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/4872016-20692> (дата звернення: 15.01.2022).

25. Підготовка проекту Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/gromadyanske-suspilstvo-i-vlada/spriyannya-rozvitkugromadyanskogo-suspilstva/pidgotovka-proektu-nacionalnoyi-strategiyi-spriyannyarozvitku-gromadyanskogo-suspilstva-v-ukrayini-na-2021-2025-roki> (дата звернення: 28.08.2021). (дата звернення: 15.01.2022).

26. Про внесення змін до деяких законів України щодо заборони фінансування органів влади та їх посадових (службових) осіб з-за кордону та заборони найвищим посадовим особам держави мати громадянство (підданство) іноземної держави: Закон України від 02.06.2020 №3572 URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/126596> (дата звернення: 15.01.2023)

27. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо прозорості діяльності громадських об'єднань з іноземною підтримкою) : Закон України від 29.05.2020 №3564 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68977 (дата звернення: 15.01.2023)

28. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо забезпечення рівних прав та можливостей громадян із представництва у наглядових радах та органах правління державних унітарних підприємств, господарських товариств та державних банків та справедливого формування і ефективної діяльності таких наглядових рад із врахуванням національних інтересів України: Закон України від 17.03.2020 №3193-1 URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro>

vnesennya-zmin-do-deyakikh-zakonodavchikh-aktiv-shchodo-zabezpechennya-rivnikh-prav-ta-mozhливостей-gromadyan-iz-predstavnytstva-u-naglyadovikh-radakh-ta-organakh-pravlinnya-de (дата звернення: 15.01.2023)

29. Про внесення змін до Закону України «Про очищення влади» (щодо недопущення зовнішнього впливу на інтереси держави : Закон України від 13.04.2020 №3326 URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68576 (дата звернення: 15.01.2023)

30. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо забезпечення оприлюднення інформації про фінансування діяльності громадських об'єднань : Закон України від 27.07.2020 №3936 URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2557-20> (дата звернення: 15.01.2023)

31. Про внесення змін до статті 6 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо заборони проведення мітингів біля будівель судів : Закон України від 30.03.2020 № 3291. URL: <https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-vnesennya-zmin-do-statti-6-zakonu-ukraini-pro-sudoustriy-i-status-suddiv-shchodo-zaboroni-provedennya-mitingiv-bilya-budivel-sudiv> (дата звернення: 15.01.2023)

32. Про державну реєстрацію суб'єктів лобіювання та здійснення лобіювання в Україні: Проект Закону України від 11.02.2020. №3059. URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68128 (дата звернення: 15.01.2023)

33. Про затвердження Плану заходів на 2016 рік з реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2016-2020 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 листопада 2016 року № 802-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/802-2016-%D1%80> (дата звернення: 15.01.2022).

34. Про лобізм: Проект Закону України від 28.02.2020 №3059-1 URL:<https://www.kmu.gov.ua/bills/proekt-zakonu-pro-lobizm> (дата звернення: 15.01.2023)

35. Про лобістську діяльність: Закон України від 03.03.2020 №3059-3 URL:<https://ips.ligazakon.net/document/ЛІ01553А> (дата звернення: 15.01.2023)

36. Про Національну молодіжну стратегію в Україні на період до 2030 року, Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 19.01.2022).

37. Про Національну стратегію із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 19.01.2022).

38. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text> (дата звернення: 19.01.2022).

39. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні : Указ Президента України від 26.02.2016 № 68. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/68/2016> (дата звернення: 24.01.2022).

40. Проект Указу Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021 – 2026 роки» URL: <https://docs.google.com/document/d/1fyMWcGwz2I4rMZKjnbMkNBAkcZHX5ljRlyDIC9nAji4/edit> (дата звернення: 17.01.2022).

41. Розвиток громадянського суспільства України в умовах внутрішніх і зовнішніх викликів / В. М. Яблонський, О. М. Балакірева, Т. В. Бельська та ін.; за ред. О. А. Корнієвського. К.: НІСД, 2016. 72 с

42. Сенча С. Інституціональне забезпечення публічно-управлінської діяльності у сфері розвитку громадянського суспільства в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління.* 2020. Том 31 (70). № 4. С. 100-107.

43. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2021. 112 с.

44. Стан та шляхи належної реалізації Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на регіональному рівні : Аналітичний звіт / А.С. Крупник та ін. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2018. 133 с. URL:

<https://drive.google.com/drive/u/0/folders/1ETfSj9LKKUN8uM-tcCI1uLYWakH6I2F0>
(дата звернення: 14.01.2022).

45. Шайгородський Ю. Розвиток громадянського суспільства та проблема „дефіциту демократії”. *Політичний процес у незалежній Україні: підсумки і проблеми*. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2021. С. 332-367.

46. Яблонський В.М., Андріученко Т.В., Бекешкіна І.Е. Громадянське суспільство України: сучасні практики та виклики розвитку: аналіт. доповідь / НІСД. 2018. 128 с.

47. CSO METER Assessing the civil society environment in the Eastern Partnership Countries. Ukraine Country Update. 2020. URL: <https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-12/CSO-METER-Ukraine-country-update-2020.pdf> (дата звернення: 21.01.2022)

АНОТАЦІЯ

Кононенко М.О. Випускна кваліфікаційна робота на здобуття ступеня бакалавра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньою програмою «Публічне управління та адміністрування». Державний торговельно-економічний університет, 2023.

У випускній кваліфікаційній роботі на основі даних вітчизняної статистики проаналізовано сучасний стан реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства, досліджено основні форми діяльності громадських організацій, статистику волонтерських рухів, тенденції розвитку громадянського суспільства. Визначено чинники, які впливають на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні, проаналізовано механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства. За результати аналізу реалізації державної політики розвитку громадянського суспільства розроблено напрямки удосконалення, рекомендації щодо реалізації державної політики розвитку громадянського суспільства.

Ключові слова: державна політика, громадянське суспільство, волонтерські рухи, розвиток громадянського суспільства, національна стратегія.

SUMMARY

Kononenko M.O. Graduation qualification work for obtaining a bachelor's degree in the specialty 281 "Public management and administration" in the educational program "Public management and administration". State University of Trade and Economics, 2023.

In the graduation thesis based on the data of national statistics, the current state of the implementation of the state policy of promoting the development of civil society was analyzed, the main forms of activity of public organizations, statistics of volunteer movements, and trends in the development of civil society were investigated. The factors that affect the process of civil society support in Ukraine are determined, the mechanisms of implementation of the state policy of promoting the development of civil society are analyzed. Based on the results of the analysis of the implementation of the state policy for the development of civil society, directions for improvement and recommendations for the implementation of the state policy for the development of civil society were developed.

Keywords: state policy, civil society, volunteer movements, development of civil society, national strategy.

РЕЦЕНЗІЯ

на випускню кваліфікаційну роботу студента 5-го курсу 3 групи
заочної форми навчання освітнього ступеня “бакалавр”
спеціальності 281 “Публічне управління та адміністрування”

Державного торговельно-економічного університету

Кононенка Максима Олександровича

на тему: “Державна політика сприяння розвитку громадянського
суспільства”

Взаємодія держави та громадянського суспільства є однією з найактуальніших проблем сучасної політичної науки та практики. Вона відіграє центральну роль у розкритті змісту складних суспільно-політичних явищ, насамперед демократичних, і є основою для важливих концепцій сучасності – прав людини, правової та соціальної держави, належного урядування тощо. Держави декларують відкритість і прозорість у своїй взаємодії з громадянським суспільством, приймаючи законодавство для підтримки їх розвитку та участі в прийнятті рішень.

Автором висвітлено сучасні виклики та тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні; проаналізовано чинники впливу на процес забезпечення громадянського суспільства в Україні; охарактеризовано механізми реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства та сформульовано пропозиції щодо визначення напрямів удосконалення реалізації державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства.

В роботі чітко визначено об'єкт та предмет дослідження, сформульовані мета і завдання наукового пошуку. Для вирішення поставлених завдань автор вдало застосував систему загальнонаукових та спеціальних методів дослідження.

Аналіз змісту роботи дозволяє дійти висновку, що в процесі здійснення дослідження здобувачу вдалося в цілому успішно вирішити поставлені завдання та досягнути поставленої мети.

Випускна кваліфікаційна робота Кононенка Максима Олександровича за змістом та оформленням відповідає поставленим вимогам, мета та завдання розкриті. Враховуючи вищевикладене випускна кваліфікаційна робота рекомендується до захисту та заслуговує на позитивну оцінку.

Рецензент

Віце-президент ГО «ЮЛАРУМ»

РАК Ю.О.

Завідувачу кафедри публічного
управління та адміністрування
Новіковій Н.Л.

Заява

Я, Комоменко Максим Александрович,
повідомляю, що за результатами здійснення самостійної перевірки з
використанням програмно-технічних засобів у наданій випускній
кваліфікаційній роботі на тему: «Державна політика спрямована на розвиток
громадського суспільства»
не міститься елементів академічного плагіату. У випадках використання прямих
запозичень з друкованих та електронних джерел, вказані відповідні посилання.

Робота для перевірки надається у друкованому та електронному варіантах.
Електронна версія роботи ідентична з друкованою.

«27» січня 2023 року

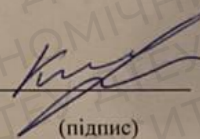

(підпис)

Згода

Я, Кашоменко Максим Олександрович,
засвідчую, що є автором випускної кваліфікаційної роботи на тему:
"Державна політика спрямована розвитку українського суспільства"
несу повну відповідальність за достовірність, точність та повноту поданої у
роботі інформації, жодна частина роботи не була скопійована, за винятком
випадків, коли робиться належне підтвердження в присвоєнні. Я підтверджую,
що у роботі не міститься державної таємниці або інформації для службового
користування. Жодна частина цієї роботи не була опублікована мною раніше.

Я даю дозвіл на те, що моя робота буде направлена в інституційний
депозитарій Державного торговельно-економічного університету і збережена в
базі даних для майбутньої перевірки плагіату.

27 січня 2023 року

(підпис)